

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Marta Cienkowska

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację nr 14267 posłanki Pauliny Matysiak z 22 grudnia 2025 roku w sprawie ochrony zabytków techniki kolejowej na przykładzie budki dróżnika, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Ad 1.

Zasady właściwości organów administracji rządowej w zakresie ochrony zabytków, w tym zabytków techniki oraz historycznych obiektów infrastruktury kolejowej, reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.; dalej: u.o.z.).

Zgodnie z art. 89 u.o.z. organami ochrony zabytków są minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w którego imieniu zadania i kompetencje wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, oraz wojewoda, w którego imieniu zadania i kompetencje wykonuje wojewódzki konserwator zabytków [WKZ]. Zakres obowiązków wojewódzkiego konserwatora zabytków określa art. 91 ust. 4 u.o.z., zgodnie z którym obejmują one w szczególności:

- realizację zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sporządzanie w ramach przyznaných środków budżetowych planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- prowadzenie rejestru oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków i gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- wydawanie zgodnie z właściwością decyzji postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością badań konserwatorskich i architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych oraz innych działań przy zabytkach, a także badań archeologicznych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynowanie działań przy ich realizacji,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpracę w sprawach ochrony zabytków z innymi organami administracji publicznej oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1338).

W ramach realizacji tych obowiązków WKZ lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków prowadzą zgodnie z art. 38 u.o.z. kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

zabytkami. Z kontroli tej sporządza się protokół na podstawie art. 39 u.o.z. Jeżeli w toku kontroli zostanie stwierdzone, że zabytek znajduje się w nieodpowiednim stanie zachowania, WKZ może zgodnie z art. 40 ust. 1 u.o.z. wydać osobie kontrolowanej lub kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej zalecenia pokontrolne zobowiązujące do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości w wyznaczonym terminie, o ile ich charakter nie uzasadnia wydania decyzji, o której mowa w art. 49 ust. 1 u.o.z. Podkreślić należy, że wydanie wskazanej decyzji nakazowej jest możliwe jedynie w przypadku zabytku wpisanego do rejestru zabytków. Natomiast w przypadku stwierdzenia, że działanie lub zaniechanie osoby fizycznej, kierownika jednostki organizacyjnej lub jej pracownika narusza przepisy art. 108–118 u.o.z., WKZ jako organ pierwszej instancji kieruje do Policji, prokuratury albo sądu zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa lub wykroczenia zgodnie z art. 41 u.o.z.

Jednocześnie wszelkie prace prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru, w tym przy zabytkach techniki i obiektach infrastruktury kolejowej, wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków udzielanego w trybie art. 36 ust. 1 u.o.z. Pozwolenie to udzielane jest w formie decyzji administracyjnej na podstawie art. 104 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1691; dalej: k.p.a).

Z powyższego jednoznacznie wynika, że wszelkie działania w zakresie ochrony, nadzoru, kontroli oraz wydawania decyzji dotyczących zabytków techniki, w tym historycznych obiektów infrastruktury kolejowej, należą do wyłącznych kompetencji właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków, który wykonuje te zadania w imieniu wojewody jako organ administracji rządowej.

Ad 2.

Czynności związane z ochroną zagrożonych zabytków, w tym prowadzenie kontroli, podejmowanie interwencji oraz kierowanie zawiadomień do organów ścigania w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa polegającego na uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku (art. 108 u.o.z.), należą do wyłącznych kompetencji właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Również wszczynanie i prowadzenie postępowań administracyjnych dotyczących ochrony zabytku, w tym wpisu do rejestru zabytków (art. 9 i art. 10 u.o.z.) oraz wydania decyzji o wstrzymaniu prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku niewpisanym do rejestru albo na Listę Skarbów Dziedzictwa, jeżeli obiekt spełnia przesłanki uzasadniające wpis do rejestru (art. 46 u.o.z.), pozostaje w wyłącznej właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Nadzór Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wykonywany przez Generalnego Konserwatora Zabytków, nad wojewódzkimi konserwatorami zabytków ma przede wszystkim charakter instancyjny. Oznacza to, że nie polega on na bezpośrednim zastępowaniu wojewódzkiego konserwatora w podejmowaniu działań terenowych ani w wydawaniu decyzji w pierwszej instancji. Zgodnie z art. 15 k.p.a. organy administracji publicznej są zobowiązane do przestrzegania swojej właściwości instancyjnej. W praktyce oznacza to, że Minister jako organ wyższego stopnia może ingerować w działania wojewódzkiego konserwatora zabytków wyłącznie w trybach przewidzianych w k.p.a., tj. poprzez rozpoznanie odwołania od wydanej decyzji albo w ramach postępowań nadzorczych (np. stwierdzenie nieważności lub uchylenie decyzji). Oznacza to, że w sytuacjach nagłych, takich jak zagrożenie rozbiórką obiektu o potencjalnej wartości zabytkowej, odpowiedzialność za natychmiastowe działania ochronne, w tym kontrolę, wydanie decyzji o wstrzymaniu robót oraz zawiadomienie organów ścigania, spoczywa wyłącznie na wojewódzkim konserwatorze zabytków, natomiast rola Generalnego

Konserwatora Zabytków ogranicza się do kontroli legalności tych działań w ramach przewidzianych prawem procedur instancyjnych i nadzorczych.

Ad 3.

Budynek posterunku przejazdu kolejowego w Gogolinie („budka dróżnika”) nie był wpisany indywidualnie do rejestru zabytków województwa opolskiego ani nie znajdował się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków. Obiekt nie był również ujęty w gminnej ewidencji zabytków, przyjętej zarządzeniem Burmistrza Gogolina nr Or.I.0050.69.2016 z dnia 18 maja 2016 r. Posterunek przejazdu kolejowego w Gogolinie był natomiast ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków jako integralny element zabytkowej zabudowy zespołu stacji kolejowej Gogolin.

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków [OWKZ] otrzymał 12 grudnia 2025 r. pismo poseł Pauliny Matysiak dotyczące konieczności podjęcia interwencji w związku z planowaną rozbiórką budynku przez PKP. W odpowiedzi OWKZ pismem z 15 grudnia 2025 r. znak ZN.5143.32.2025.KW przekazał posłance informacje dotyczące formy ochrony prawnej obiektu oraz możliwości wstrzymania prac rozbiórkowych w świetle obowiązujących przepisów u.o.z. Równocześnie 16 grudnia 2025 r. OWKZ wystąpił do Burmistrza Gogolina pismem znak ZN.5140.122.2025.SO o włączenie zespołu stacji kolejowej przy Placu Dworcowym do gminnej ewidencji zabytków oraz objęcie tego zespołu ochroną konserwatorską w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Tego samego dnia na miejsce skierowany został inspektor Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu w celu przeprowadzenia oględzin. W ich toku stwierdzono, że budynek został już wyburzony.

Wobec braku wcześniejszego wpisu do rejestru zabytków, braku ochrony obszarowej i nieuwzględnienia w gminnej ewidencji OWKZ nie prowadził wcześniej postępowań ani działań administracyjnych dotyczących tego obiektu poza jego ujęciem w wojewódzkiej ewidencji zabytków jako elementu zespołu stacji. Pozwolenia konserwatorskie, o których mowa w art. 36 ust. 1 u.o.z., wymagane są wyłącznie dla obiektów wpisanych do rejestru (art. 7 pkt 1 u.o.z.). Zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy z 7 lipca 1994 r. prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 418) uzgodnienia rozbiórek obiektów zabytkowych są wymagane tylko dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z art. 22 ust. 4 u.o.z. gminną ewidencję zabytków prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Prowadzenie GEZ jest jednym z zadań własnych gminy, a jego realizacja podlega kontroli sądowej (art. 101 ustawy o samorządzie gminnym, t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153).

Ad 4.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi obecnie prace koncepcyjne nad systemowym podejściem do ochrony zabytkowej infrastruktury kolejowej, obejmującym również jej identyfikację i rozpoznanie w zasobie spółek kolejowych, w tym PKP PLK S.A. i PKP S.A. Opracowana koncepcja ma charakter roboczy i jest obecnie przedmiotem konsultacji. Dalszy tryb jej wdrażania zostanie określony po zakończeniu tych konsultacji.

Ad 5.

Zgodnie z art. 22 ust. 2 u.o.z. prowadzenie wojewódzkiej ewidencji zabytków [WEZ] należy do zadań realizowanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków. Organy te posiadają wyłączne kompetencje merytoryczne do ustalania, czy dany obiekt posiada wartości zabytkowe w rozumieniu ustawy. Jeżeli WKZ uzna, że obiekt posiada takie wartości, jest zobowiązany ująć go w WEZ, a następnie zawiadomić właściwy organ gminy o konieczności ujęcia obiektu w gminnej ewidencji zabytków.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi krajową ewidencję zabytków [KEZ], tworzoną wyłącznie na podstawie danych przekazywanych przez WKZ. Minister nie prowadzi własnych oględzin terenowych ani niezależnej identyfikacji obiektów potencjalnie zabytkowych. Oznacza to, że jeżeli WKZ nie włączy obiektu do WEZ, Minister nie posiada żadnych informacji o jego istnieniu w systemie ochrony zabytków. W praktyce Minister dysponuje jedynie wiedzą o zasobie zabytków opartą na WEZ sporządzanych przez WKZ zgodnie z ich właściwością terenową.

Ad 6.

Zgodnie z art. 5 u.o.z. podstawowy obowiązek opieki nad zabytkiem spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu, w tym również na spółkach kolejowych. Obejmuje on w szczególności badanie i dokumentowanie zabytku, prowadzenie przy nim robót i prac konserwatorskich, jego zabezpieczenie i utrzymanie, właściwe korzystanie z obiektu oraz upowszechnianie wiedzy o jego znaczeniu. Na podstawie art. 6 u.o.z. ochronie prawnej podlegają zabytki, w tym zabytki techniki, niezależnie od stanu ich zachowania. Ochrona ta ma również wymiar represyjny – zgodnie z art. 108 u.o.z. przestępstwem jest uszkodzenie lub zniszczenie zabytku, przy czym odpowiedzialność karna nie zależy od wpisu do rejestru czy ujęcia w ewidencjach. Decydujące znaczenie ma faktyczne posiadanie przez obiekt wartości zabytkowych.

System ochrony opiera się na jasnym podziale kompetencji między właścicielem/ posiadaczem obiektu odpowiedzialnym za właściwe postępowanie a wojewódzkim konserwatorem zabytków uprawnionym do oceny wartości zabytkowej i zastosowania środków ochrony prawnej. Kompetencje Generalnego Konserwatora Zabytków nie obejmują ingerowania w decyzje merytoryczne WKZ ani przejmowania ich kompetencji terenowych. Ministerstwo nie prowadzi obecnie prac nad zmianą przepisów w tym zakresie. Obowiązujące regulacje zapewniają pełny zestaw narzędzi służących identyfikacji, ochronie i egzekwowaniu odpowiedzialności za zabytki – pod warunkiem ich stosowania przez wszystkie podmioty.

Z poważaniem

z up. MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

SEKRETARZ STANU
Maciej Wróbel